

Сєводнєва К. О., аспірант кафедри
управління навчальними закладами та педагогіки вищої школи

*Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА ЗАПОРІЖЖІ (ІІ ПОЛОВИНА ХІХ СТ.)

Важливою умовою успішної трансформації окремих аспектів в освіті є не лише пошук нових дієвих розробок, а й вивчення, узагальнення та творче переосмислення реформаторських змін та перетворень у галузі освіти, використання окремих положень для вдосконалення й оновлення сучасного стану початкової і загальноосвітньої школи. У контексті оптимізації освітнього процесу в сільських школах актуальним наразі є вивчення забутих сторінок історії розвитку освіти в запорізькому краї у другій половині ХІХ ст.

Серед організаторів народної освіти в Олександрівському повіті (нині – Запорізька область) – педагог і просвітитель барон М. О. Корф., засновник народної освіти на Запоріжжі, ініціатор учительських з'їздів, автор багатьох підручників і методичних посібників для початкової школи.

Відкриття земських шкіл в Олександрівському повіті (нині територія Запорізької області) пов'язане з просвітницькою діяльністю М. Корфа, із започаткування ним однокласихі земських шкіл з трирічним циклом навчанням («корфівських тризимок»).

У другій половині ХІХ ст. місцеві поміщики, жертвуючи на справу народної освіти свій час і гроші, почали активно ставати опікунами шкіл. Сільські товариства, які втратили віру в користь попередньої школи, і, з недовір'ям сприйнявши новий почин, незабаром почали добровільно обкладати себе шкільним податком від 15 до 45 копійок на ревізку душу. Організувавши школу в селі Нескучному, М. О. Корф запрошував усіх зацікавлених осіб ознайомитись з нею. Першими прийшли місцеві селяни. Вони бачили, як і чому навчають їхніх дітей, після чого охоче погоджувалися нести витрати і на школу, і на вчителя» [2, с. 13].

У 1867 році в селі Олександрівні (маєток Д. Г. Гнедіна – сподвижника барона) було відкрито першу в країні земську школу. Слідом за нею появилися земські школи у селах Времєвці, Залив'янці, На-талівці, Орестополі, Петровці (Строгоново). Про те, як створювалися і працювали земські школи, добре розповів М. О. Корф у своїх «Звітах».

З ініціативи М. Корфа в Олександрівському повіті було відкрито близько 70 земських шкіл. Земська школа мала 3-річний термін навчання, була

однокомплектною, де один учитель проводив заняття з усіма трьома класами: 1-го, 2-го, 3-го років навчання. Корфівські «тризимки», що являли собою класи-комплекти, продовжували функціонувати на Запоріжжі ще й у 40–60 рр. ХХ ст. [1].

Філософські погляди та переконання педагога спрямовували його на чітке розуміння, що «наука одна, і завдання її полягає у вивченні людини й природи, і що різні науки, з яких читаються лекції під різними назвами, не що інше, як різні точки зору все на ту ж людину та її діяльність і на природу» згодом дозволило М. О. Корфу розглядати педагогіку як «синтез наук про дух», використовуючи всі новітні досягнення сучасного йому гуманітарного знання [3].

Громадський діяч, просвітитель і вчитель М. О. Корф утверджував педагогіку як самостійну науку, але тісно пов'язаною з іншими науками. Барон М. Корф намагався суттєво змінити становище народного вчителя на селі, турбувався про поліпшення умов життя освітян. Ученим і педагогом розроблено систему підвищення педагогічного рівня вчителів, доведено необхідність підготовки нових кадрів учителів-наставників і вивчення педагогічного досвіду інших народів, розроблено методичні матеріали, запропоновано шляхи вирішення дидактичних проблем.

Просвітителю й педагогу М. Корфу належить ідея про скликання вчительських з'їздів з метою підвищення освітнього досвіду вчителів. Перший такий з'їзд відбувся у 1867 р. в селі Нескучному, за участю лише 12 осіб, 5 із яких були з Бердянського повіту. У вересні 1870 р. черговий з'їзд учителів Російської імперії проходив і в Гуляйполі.

Отже, саме М. О. Корф розробив своєрідну концепцію навчання, багато положень якої мали великий вплив на наступний розвиток педагогічної науки. Він розробив і запровадив у життя не визнану в дореволюційній Росії ще структуру земської школи, чітку організацію педагогічного процесу на удосконалення навчально-виховної роботи школи, яка в кінцевому підсумку повинна служити економічному і соціальному прогресу.

Література:

1. Державний архів Запорізької області: ф. 56, оп. 1, спр. 6, арк. 97.
2. Кушніренко І., Жилінський В. Барон Микола Олександрович Корф. Одержимий з провінції / І. Кушніренко, В. Жилінський. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2010. – 221 с.
3. Лещенко Е. В. Педагогічна діяльність М.О. Корфа в контексті розвитку земств Півдня України (друга половина ХІХ століття): втореф. дис. ... канд. пед. наук / Е. В. Лещенко. – Кіровоград, 2015. – 20 с.